

واحد کار ۱۲

توانایی به کارگیری کنترل است ها در ارائه هی آثار تجسسی

واحد کار ۱۲

توانایی به کارگیری کنتراست‌های هفتگانه در آثار آثار تجسمی

ساعت	
نظری	عملی
۱۲	۴

اهداف رفتاری:

از هنر جو انتظار می‌رود در پایان این واحد کار:

- با مفهوم کنتراست‌های رنگی و سیاه و سفید آشنا شود.
- کنتراست‌های هفتگانه‌ی رنگ را بشناسد.
- کنتراست‌های هفتگانه را در آثار هنرها تجسمی شناسایی کند.
- آثار تجسمی را با در نظر گرفتن کنتراست‌های هفتگانه اجراء نماید.

۱۴-۱ کنتراست رنگ

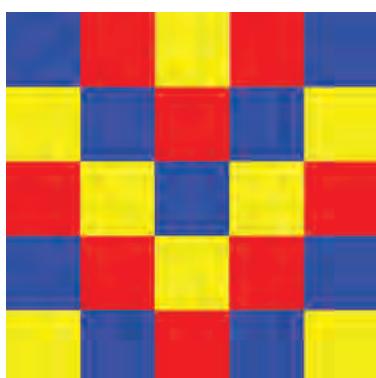
منظور از کنتراست در مبحث رنگ، علاوه بر وجود تضاد میان رنگ‌ها، وجود روابطی است که تأثیرات متقابل رنگ‌ها بر یکدیگر را از نظر بصری مورد بررسی قرار می‌دهد. آگاهی هنرمند نسبت به چگونگی به کارگیری کنتراست‌های مختلف و برقراری روابط میان رنگ‌ها در یک اثر هنری، تأثیر آن را بر مخاطب بیشتر کرده و پیام مورد نظر صاحب اثر را به راحتی منتقل می‌کند.

کنتراست‌های رنگ عبارتند از:

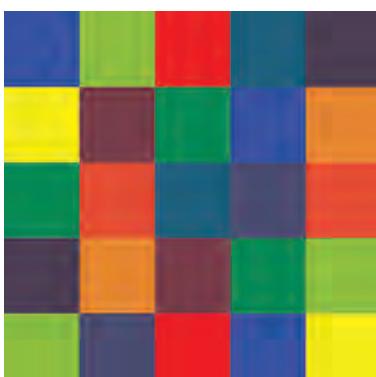
۱. کنتراست ته رنگ
۲. کنتراست تیرگی - روشنی رنگ
۳. کنتراست رنگ‌های سرد و گرم
۴. کنتراست رنگ‌های مکمل
۵. کنتراست همزمانی رنگ‌ها
۶. کنتراست کیفیت
۷. کنتراست کمیت یا وسعت سطوح رنگ‌ها

۱۴-۱-۱ کنتراست ته رنگ

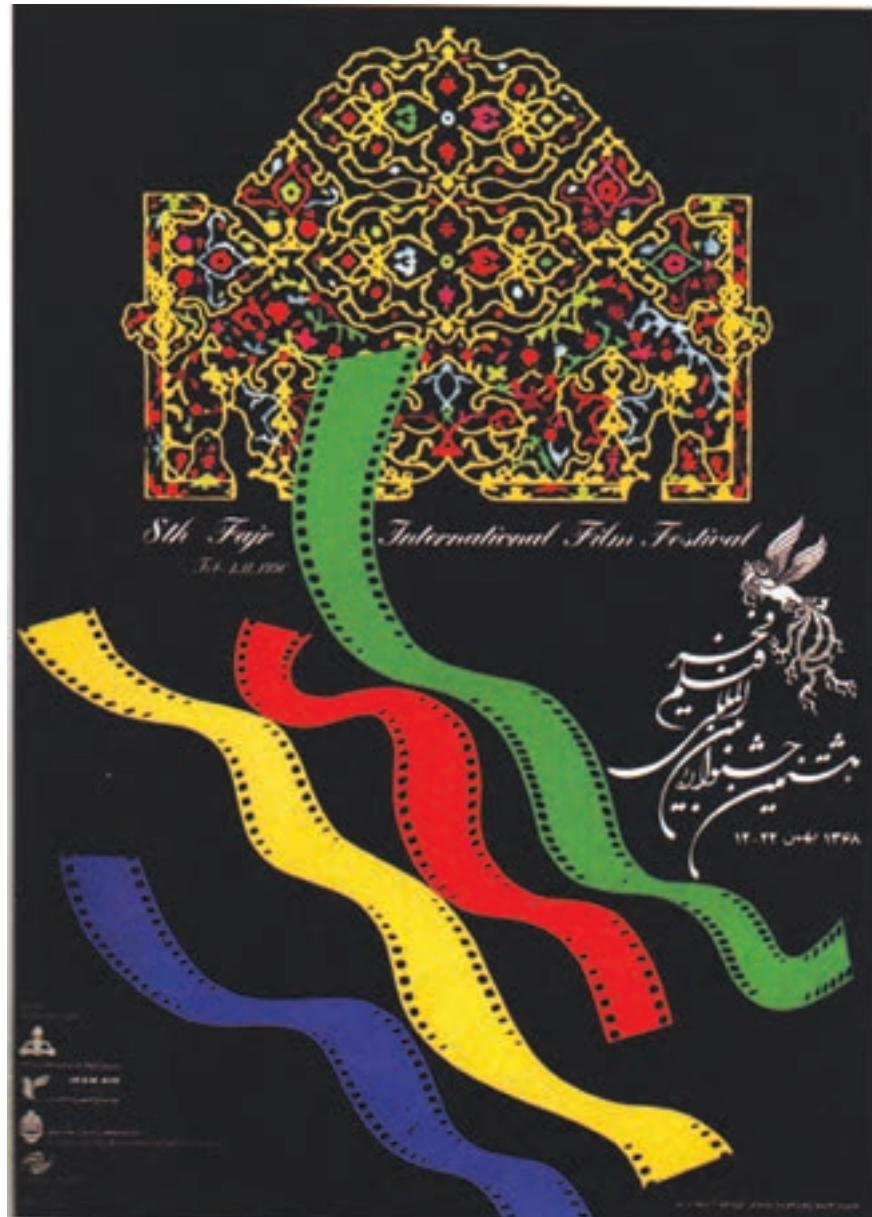
این کنتراست که از ساده‌ترین کنتراست‌های رنگی است با استفاده از رنگ‌های خالص که با سیاه، سفید و خاکستری مخلوط نشده باشند به وجود می‌آید. بنابراین منظور از رنگ‌های خالص فقط رنگ‌های اصلی نیست. هر چند شدیدترین کنتراست ته رنگ میان سه رنگ اصلی زرد، قرمز و آبی به وجود می‌آید. در رنگ‌های درجه‌ی دوم و سوم که از رنگ‌های اصلی فاصله می‌گیرند، از شدت کنتراست ته رنگ نیز کاسته می‌شود.

ایجاد کنتراست ته رنگ با رنگ‌های اصلی

ایجاد کنتراست ته رنگ با استفاده از رنگ‌های اصلی، درجه دوم و درجه سوم

استفاده از کنتراست ته رنگ در پوستر هشتمین جشنواره بین‌المللی فیلم فجر. مرتضی ممیز

۱۴-۱-۲ کنتراست تیرگی - روشنی رنگ

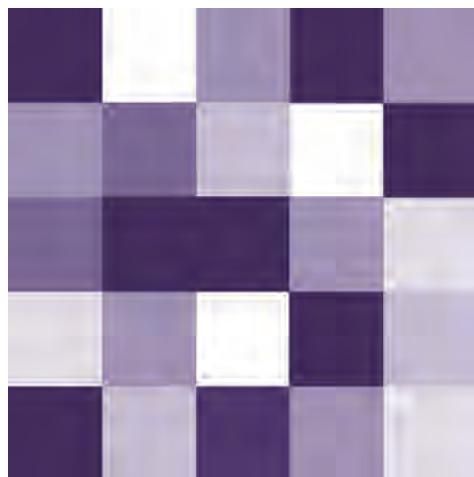
تأثیری که این نوع کنتراست روی مخاطب اثر هنری می‌گذارد پس از کنتراست ته رنگ از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. تیرگی و روشنی، رنگ‌ها و شکل‌ها را از یکدیگر متمایز می‌کند و درک بصری ما از بر جستگی و فرورفتگی اشیا و دوری و نزدیکی آن‌ها به میزان تیرگی و روشنایی آن‌ها بستگی دارد.

تیرگی و روشنایی رنگ‌ها تحت تاثیر نوری که بر آن‌ها تابیده می‌شود، تغییر می‌کند. وقتی از شدت نور کاسته می‌شود رنگ‌های گرم مثل قرمز تیره‌تر و رنگ‌های سرد مثل آبی روشن‌تر به نظر می‌رسند.

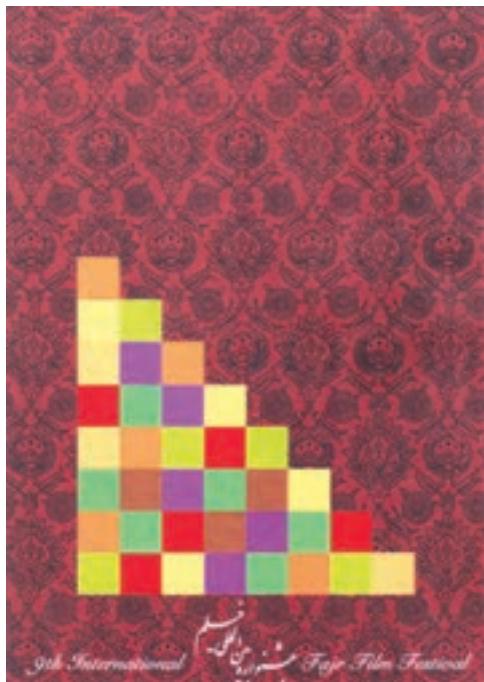
استفاده از کنتراست تیرگی و روشنی در یک اثر هنری قدرت تأثیرگذاری رنگ‌ها را بیشتر می‌کند.

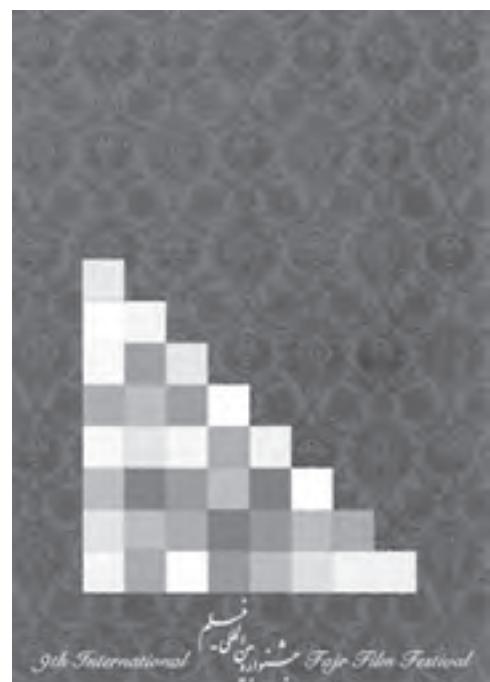
درجات مختلف خاکستری متناسب با رنگ‌های شکل سمت راست

ایجاد کنترast تیرگی - روشنی با درجات مختلفی از رنگ بنفس که با سیاه تیره و با سفید روشن شده‌اند

به درجات تیرگی و روشنی رنگ‌های موجود در پوستر بین‌المللی فیلم اثر مرتضی ممیز در تصویر سیاه و سفید آن دقت کنید.

سوال: به نظر شما استفاده از کنترast تیرگی - روشنی در این پوستر چه مفهومی دارد؟

۱۴-۱-۳ کنترast رنگ‌های سرد و گرم

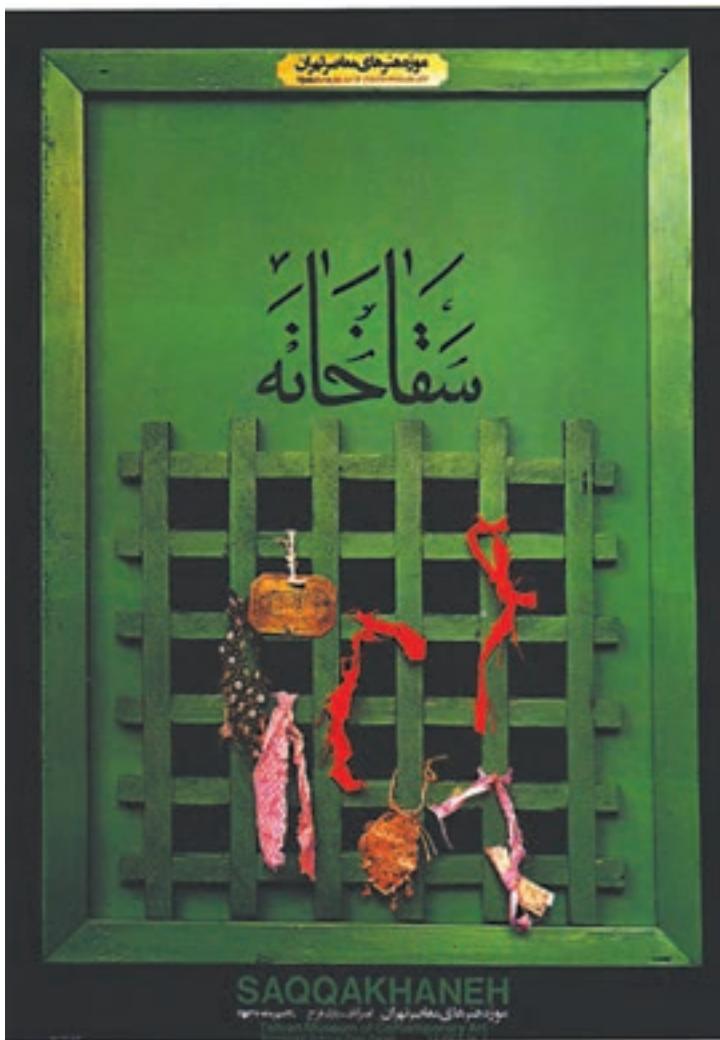
سردی و گرمی رنگ‌ها و کنتراستی که از طریق به کار گرفتن آن‌ها در کنار یک‌دیگر ایجاد می‌شود بر پایه‌ی یک حس درونی و از طریق قوه‌ی بینایی احساس می‌شود. در میان رنگ‌ها می‌توان قرمز نارنجی را

تمرین ایجاد کنتراست سرد و گرم

پرحرارت‌ترین و سبز آبی را سردترین رنگ احساس کرد. البته برای تفکیک رنگ‌های گرم و سرد مزء مشخصی وجود ندارد. زیرا رنگ‌ها تحت تأثیر سایر رنگ‌هایی که در مجاورت آن‌ها قرار گرفته‌اند یا احساس درونی مخاطب سرد یا گرم به نظر می‌رسند. رنگ‌های گرم معمولاً نزدیک‌تر و رنگ‌های سرد حتی اگر در فاصله‌ی یکسانی هم قرار داشته باشند، عقب‌تر دیده می‌شوند. بنابراین با بهره‌گیری از درجه‌ی حرارت رنگ‌ها می‌توان علاوه بر نمایش دوری و نزدیکی در یک اثر هنری، پرسپکتیو جوی را نیز نشان داد.

نمایی به کارگیری کنتراست‌های هفتگانه در ارائه آثار تجسمی

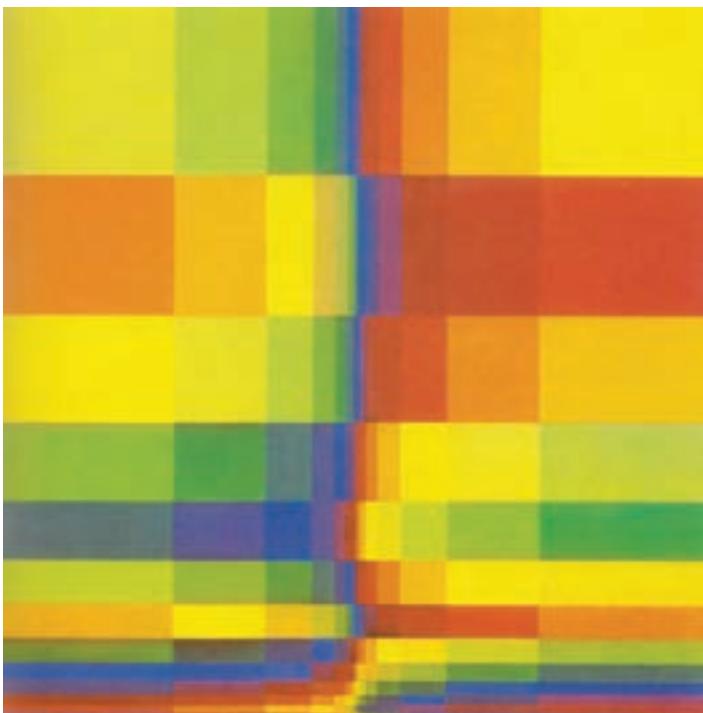

کنتراست رنگ‌های گرم و سرد در پوستر سقاخانه. اثر قیاد شیوا

ما برخی از رنگ‌ها مثل قرمز، زرد و رنگ‌هایی نظیر این‌ها را گرم و رنگ‌هایی مثل سبز، آبی و ترکیب‌های مربوط به آن‌ها را معمولاً سرد احساس می‌کنیم. سردی و گرمی رنگ‌ها و کنتراستی که از طریق به کار گرفتن آن‌ها در کنار یکدیگر ایجاد می‌شود بر پایه یک حس درونی و از طریق قوه بینایی احساس می‌شود. رنگ‌هایی که مقدار زیادی آبی دارند (از بنفش تا سبز) نسبت به رنگ‌هایی که زرد یا قرمز بیشتری در خود دارند (از مغز پسته‌ای تا ارغوانی) خود را سردرن شان می‌دهند.

۱۴-۱-۴ کنتراست رنگ‌های مکمل

همان‌طور که در بحث رنگ‌های مکمل گفته شد این رنگ‌ها از ترکیب رنگ‌های اصلی ساخته می‌شوند. بنابراین از مخلوط کردن دو رنگ مکمل نیز مانند سه رنگ اصلی، خاکستری تیره‌ای به دست می‌آید. در چرخه‌ی دوازده رنگ این دو رنگ مکمل به صورت قطری رو بروی هم قرار می‌گیرند. مثل زرد و بنفش. زمانی که دو رنگ مکمل در یک ترکیب کنار یکدیگر قرار می‌گیرند، هر کدام درخشش دیگری را تقویت کرده و در ایجاد رابطه‌ی هماهنگ میان رنگ‌ها نقش مهمی ایفاء می‌کنند.

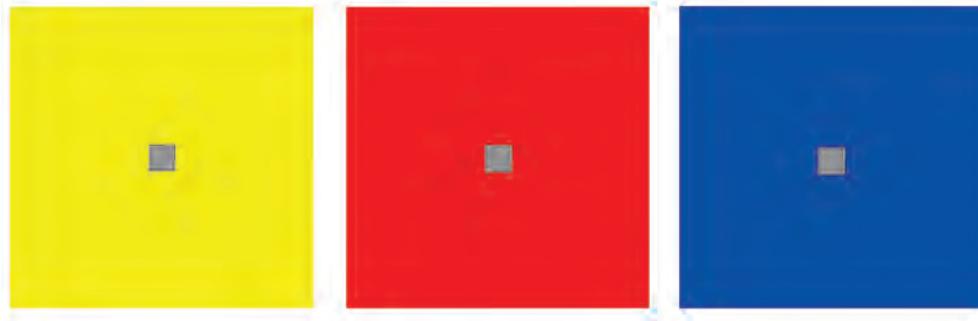

استفاده از کنتراست رنگ‌های مکمل در اثر ریشارت لوزه

سوال: در این تصویر چه کنتراست دیگری دیده می‌شود؟

۱۴-۱-۵ کنتراست همزمانی رنگ‌ها

تأثیر عمومی رنگ‌ها روی حس بینایی و رابطه‌ای که میان رنگ‌های مکمل وجود دارد کنتراست همزمان را به وجود می‌آورد. وقتی ما یک رنگ را مشاهده می‌کنیم چشم در همان لحظه رنگ مکمل آن را از نظر بصری طلب می‌کند و اگر این رنگ وجود نداشته باشد، چشم و ذهن انسان آن را به وجود می‌آورد.

ج

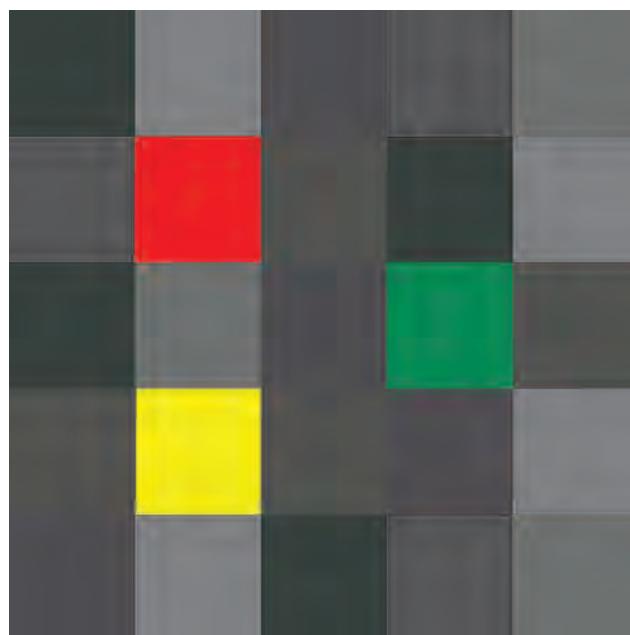
ب

الف

در مرکز هر کدام از رنگ‌های خالص بالا یک مربع خاکستری قرار داده شده که به دلیل تاثیر کنتراست همزمان، هر یک از مربع‌های خاکستری به رنگ مکمل زمینه‌ی خود متمایل شده است. (مربع خاکستری در شکل (الف) به رنگ بنفش، در شکل (ب) به رنگ سبز و در شکل (ج) به رنگ نارنجی متمایل شده است.)

۱۴-۱ کنتراست کیفیت

منظور از کیفیت، حالت خلوص و اشباع رنگ است. از قرار گرفتن یک رنگ خالص در کنار رنگ‌های ناخالص که با سیاه، سفید، خاکستری و یا رنگ مکمل خود مخلوط شده‌اند، کنتراست کیفیت رنگ ایجاد می‌شود. درخشش و درجه‌ی خلوص یک رنگ، زمانی که در مجاورت رنگ‌های ناخالص قرار بگیرد بیشتر می‌شود. بر عکس اگر رنگ‌های ناخالص در کنار رنگ‌های خالص قرار بگیرند کدرتر به نظر می‌رسند. از کنتراست کیفیت در یک ترکیب برای به نمایش گذاشتن اوج درخشش رنگ‌ها و جذابیت آن‌ها استفاده می‌شود.

قرار گرفتن رنگ‌های درخشان در میان خاکستری‌های خاموش سبب شده تا این رنگ‌ها درخشش بیشتری پیدا کنند

پهنه‌گیری از رنگ‌های خالص در کتار رنگ‌های ناخالص توسط فرانکو بالان برای نشان دادن بازی‌های المپیک زمستانی

۱۴-۱-۷ کتراست کمیت یا وسعت سطوح رنگی

استفاده از کتراست‌های ته‌رنگ، سرد و گرم و کیفیت برای نشان دادن شدت کتراست وسعت سطوح رنگی نقش بسیار مهمی دارد. زیرا خلوص، گرمی و درخشش رنگ‌ها تاثیر قوی در ایجاد این نوع کتراست دارند. رابطه‌ی بزرگی و کوچکی سطوح رنگین در ایجاد این کتراست نقش اصلی را به عهده دارد و این رابطه باید به گونه‌ای باشد که هماننگی میان رنگ‌ها برقرار شده و هیچ کدام از آن‌ها به لحاظ بصری بر دیگری برتری خاصی نداشته باشد. به عنوان مثال یک لکه‌ی تیره در میان رنگ‌های روشن برای نشان دادن نیاز به سطح بزرگتری دارد ولی یک لکه‌ی روشن برای جلوه کردن میان رنگ‌های تیره باید وسعت سطح کمتری داشته باشد.

بنابراین میزان درخشش و خلوص رنگ و میزان بزرگی سطح یا لکه‌ی رنگی در ایجاد این نوع کتراست نقش مهمی دارد.

تفاوت میزان درخشش رنگ‌ها نسبت به یک دیگر مبنای ایجاد تناسب میان سطوح رنگی است. به همین دلیل ارزش‌های عددی رنگ‌های مکمل را نسبت به یک دیگر را در اینجا می‌آوریم:

زرد به بنفش ۳:۹

یعنی وسعت سطح رنگ بنفش باید سه برابر وسعت رنگ زرد باشد تا هماهنگی بصری بین این دو رنگ برقرار گردد.

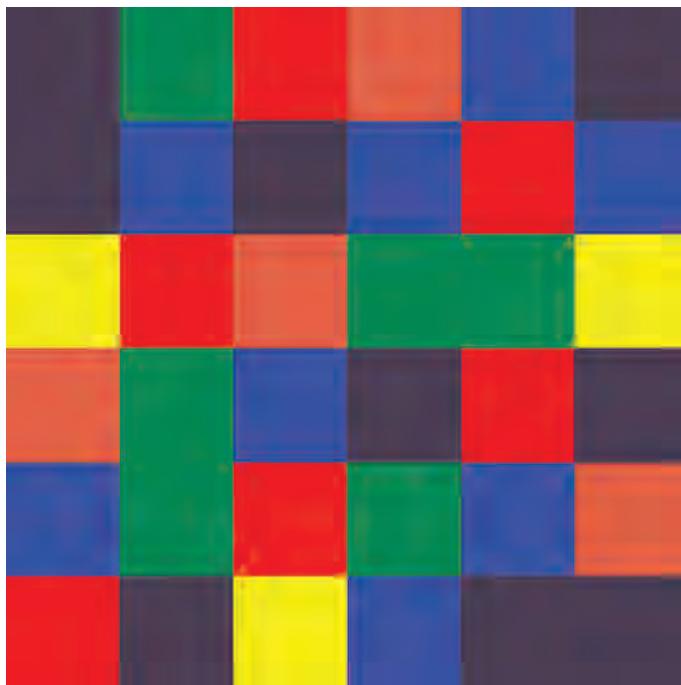
نارنجی به آبی ۴:۸

یعنی وسعت سطح رنگ آبی باید دو برابر وسعت سطح رنگ نارنجی باشد تا از نظر بصری با آن هماهنگ شود.

قرمز به سبز ۶:۶

برای ایجاد هماهنگی بین سبز و قرمز باید وسعت سطح آن‌ها یکسان باشد.

ایجاد کنتراست کمیت با رعایت نسبت رنگ‌ها

به نشانه‌ی مقابله نگاه کنید به نظر شما چه نوع کنتراست‌های رنگی در آن دیده می‌شود؟

نشانه نوشته‌ی اجلاس اتاق‌های بازرگانی کشورهای اسلامی. تهران.
مصطفی اسداللهی

۱۴-۲ قایقرانی و روانی رنگ ها

رنگ ها می توانند نمادهایی از اندیشه و باورهای جوامع انسانی باشند. گاهی به عنوان نشانه به کار می روند، گاهی نیز تعبیرهایی از آنها صورت می گیرد که ریشه در رابطه ای ما با رنگ های طبیعت دارد و ناشی از تاثیر روانی آن بر روح و ذهن ماست. برخی از این تعبیر چنین است:

زرد: رنگ روشن و درخشان است. نمادی از دانش، فهم و شعور انسانی و روشنایی الهی است. وقتی تیره می شود نشانه ای بی اعتمادی و شک و تردید است و وقتی با سفید کم رنگ شود بی روح شده و بهسردی و خاموشی می گراید.

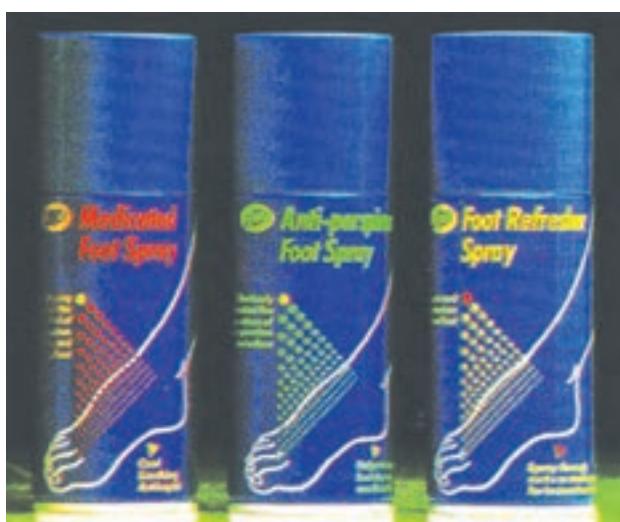
استفاده از رنگ زرد در کنار سیاه برای نشان دادن خطر مواد سمی و پرتو افکنی

قرمز: قرمز، نماد عشق، زندگی، هیجان و جوانی است. همچنین نشانه ای جنگجویی، مقاومت و شور انقلابی است. وقتی با سفید مخلوط شود به سردی می گراید و روی زمینه سیاه سوزنده و سرکش می شود.

به کارگیری رنگ قرمز در علائم هشدار دهنده

آبی: آبی آرام و شکیبات است. رنگی سرد و درون گرا است. از نظر معنوی سیار عمیق است. آبی در هنر گرافیک برای القای مفاهیمی چون حیات و جنبش و تداعی آب، بهداشت، پاکیزگی و خنکی کاربرد دارد.

استفاده از آبی به عنوان رنگ زمینه برای فراورده های اسپری برای القاء پاکیزگی و خنکی

سبز: سبز، رنگ بهار و رویش است. رنگ امید و زندگی دوباره و بیانگر دانش و ایمان معنوی، نشانه‌ای از صعود آسمانی و عروج عرفانی است. در دین اسلام نیز سبز رنگی مقدس و محترم است.

نارنجی: نارنجی، رنگ بلوغ، جوانی و شادابی است. این رنگ مکمل آبی است و حرارت آن در کنار این رنگ به اوج می‌رسد و نشاط را افزایش می‌دهد.

بنفس: بنفس، رنگی مرموز و مبهم است. وقتی به ارغوانی نزدیک می‌شود هراس انگیز به نظر می‌رسد. البته ارغوانی با تونالیته‌های بالا نشانه‌ای از مراسم با شکوه و با عظمت است. بنفس وقتی به آبی متمایل می‌شود، خیال انگیز و اسرارآمیز است و هرگاه با سفید مخلوط شود زیبا و وجداور می‌شود. این رنگ در محصولات آرایشی زنانه کاربرد زیادی دارد.

هنگام استفاده از رنگ‌ها، ویژگی‌های آن از قبیل: ارزش‌های هیجانی، درجه‌ی حرارت و ارزش‌های نمادین آن‌ها را در نظر بگیرید.

کنتراست‌های رنگ عبارتند از:

- ۱- کنتراست تهرنگ
- ۲- کنتراست تیرگی - روشنی رنگ
- ۳- کنتراست رنگ‌های سرد و گرم
- ۴- کنتراست رنگ‌های مکمل
- ۵- کنتراست همزمانی رنگ‌ها
- ۶- کنتراست کیفیت
- ۷- کنتراست کمیت یا وسعت سطوح رنگ‌ها

شدیدترین کنتراست تهرنگ میان سه رنگ اصلی زرد، قرمز و آبی به وجود می‌آید. در میان رنگ‌ها می‌توان قرمز نارنجی را پرحرارت‌ترین و سبز آبی را سردترین رنگ احساس کرد. از قرار گرفتن یک رنگ خالص در کنار رنگ‌های ناخالص که با سیاه، سفید، خاکستری یا رنگ مکمل خود مخلوط شده‌اند، کنتراست کیفیت به وجود می‌آید.

از روش‌های عددی رنگ‌های مکمل نسبت به یکدیگر عبارت است از:

زرد به بنفش ۳:۹

یعنی وسعت سطح رنگ بنفسن باید سه برابر وسعت رنگ زرد باشد تا هماهنگی بصری بین این دو رنگ برقرار شود.

نارنجی به آبی ۴:۸

یعنی وسعت سطح رنگ آبی باید دو برابر وسعت سطح نارنجی باشد تا از نظر بصری با آن هماهنگ شود.

قرمز به سبز ۶:۶

برای ایجاد هماهنگی بین سبز و قرمز باید وسعت سطح رنگی آن‌ها یکسان باشد.

۱. منظور از کنتراست رنگ چیست؟
۲. کنتراست‌های هفتگانه‌ی رنگ را نام ببرید.
۳. شدیدترین کنتراست ته رنگ میان کدام رنگ‌ها وجود دارد؟
۴. کنتراست مکمل را توضیح دهید.
۵. کنتراست کمیت یا وسعت سطوح رنگی را توضیح دهید.

تمرین

۱. تعدادی از آثار تجسمی هنرمندان را بررسی کرده و کنتراست‌های رنگی موجود در آن را بنویسید.
۲. سطوح ساده‌ی هندسی را در یک کادر A4 ترسیم نموده و سپس کنتراست ته رنگ را در آن نشان دهید.
۳. یک اثر تجسمی موجود را انتخاب کرده و مجدداً آن را با به کارگیری کنتراست‌های مکمل و تیرگی – روشی رنگ، اجرا نمایید.
۴. به گروه‌های پنج نفری تقسیم شوید و هر کدام از اعضای گروه پنج مربع 3×3 را رنگ‌آمیزی نموده و سپس به وسیله مربع‌های رنگ‌آمیزی شده روی یک مقوا کنتراست سرد و گرم ایجاد نمایید.
۵. سه تصویر رنگی به کلاس آورده و پس از شناسایی کنتراست‌های رنگی موجود در آن‌ها، کنتراست‌ها را در ترکیب‌بندی جدیدی که با استفاده از شکل‌های هندسی و غیرهندسی در کادرهای 20×20 ایجاد نموده‌اید به کار ببرید.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

۱. در کنتراست ته رنگ کدام رنگ‌ها به کار برده می‌شود؟
  - الف) فقط رنگ‌های اصلی
  - ب) رنگ‌های خالص که با سیاه، سفید و خاکستری مخلوط نشده باشند
  - ج) خاکستری‌های فام دار
  - د) سیاه، سفید، خاکستری
۲. کنتراست همزمانی رنگ میان کدام رنگ‌ها به وجود می‌آید؟
  - الف) رنگ‌های اصلی
  - ب) رنگ‌های مکمل
  - ج) رنگ‌های درجه‌ی سوم
  - د) تونالیته‌های مختلف یک رنگ
۳. نسبت رنگ نارنجی به آبی در کنتراست کمیت کدام است؟

۳:۹	۴:۸	۲:۴	ج) ۶:۶
(د)	(ب)	(ج)	(الف)
۴. پرحرارت‌ترین و سردترین رنگ به ترتیب کدامند؟
  - الف) قرمز نارنجی- آبی
  - ب) قرمز- آبی
  - ج) قرمز نارنجی- سیز آبی
  - د) نارنجی- آبی